

Ο Κριτικός Γραμματισμός στη σχολική πράξη

Πανελλήνιο Συνέδριο
Δράμα: 1-3 Νοεμβρίου 2013

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

FREDERICK UNIVERSITY

ΔΗΜΟΣ
ΔΡΑΜΑΣ

1913 - 2013

100 ΧΡΟΝΙΑ
ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΔΡΑΜΑ

Το Συνέδριο τελεί υπό την αιγίδα και την οικονομική στήριξη του **Δήμου Δράμας** (Δημοτική Επιχείρηση Κοινωνικής Πολιτιστικής και Τουριστικής Ανάπτυξης) και διοργανώνεται από το **Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών** του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας (Φλώρινα) (Εργαστήριο Γλώσσας και Προγραμμάτων Γλωσσικής Διδασκαλίας), το **Τμήμα Επιστημών Προσχολικής Αγωγής και Εκπαίδευσης**, του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, και το **Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Frederick** της Κύπρου σε συνεργασία με τους τοπικούς εκπαιδευτικούς-επιστημονικούς φορείς (ΕΛΜΕ και Σύλλογο Εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης)

Επιστημονική - Οργανωτική επιτροπή

- Έλενα Γρίβα, επίκ. καθηγήτρια, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
- Δημήτριος Κουτσογιάννης, αν. καθηγητής, Τμήμα Φιλολογίας Α.Π.Θ.
- Κωνσταντίνος Ντίνας, καθηγητής, ΠΤΝ, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
- Αναστασία Στάμου, επίκ. καθηγήτρια, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
- Άννα Χατζηπαναγιωτίδη, επίκ. καθηγήτρια, Πανεπιστήμιο Frederick, Κύπρος
- Σωφρόνιος Χατζησαββίδης, καθηγητής, ΤΕΠΑΕ, Α.Π.Θ.

Πλήρης βιβλιογραφική αναφορά άρθρου:

Γρίβα, Ε., Κουτσογιάννης, Δ., Ντίνας, Κ., Στάμου, Α., Χατζηπαναγιωτίδη, Α. & Χατζησαββίδης, Σ. (επιμ.). 2014. Πρακτικά Πανελληνίου Συνεδρίου «Ο Κριτικός Γραμματισμός στη σχολική πράξη», <http://www.nured.uowm.gr/drama/PRAKTIKA.html>, ημερομηνία πρόσβασης: ηη/μμ/εε

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 1 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 2013

17:00-18:00	Εγγραφή Συνέδρων		
	ΑΙΘΟΥΣΑ Ι	ΑΙΘΟΥΣΑ Β	ΑΙΘΟΥΣΑ Γ
	Κριτικός γραμματισμός και γλωσσική διδασκαλία Προεδρείο: Κ. Ντίνας - Α. Ξανθόπουλος	Κριτικός γραμματισμός στα ΜΜΕ Προεδρείο: Σ. Παπαδοπούλου - Ν. Τσιτσανούδη	Κριτικός γραμματισμός και εκπαίδευση Προεδρείο: Τρ. Κωτόπουλος - Ο. Μούσιου
18:00-18:30	Α. Νικολαΐδης Η αξιοποίηση της προφορικότητας των γραπτών μαθητικών κειμένων στο πλαίσιο κατάκτησης του κριτικού γραμματισμού: μια διδακτική παρέμβαση	Σ. Παπαδοπούλου, Ν. Τσιτσανούδη-Μαλλίδη, Α. Χατζημανώλη Ευρηματικές ιστορίες με παραμυθιακή γλώσσα στην υπηρεσία του γραμματισμού των ΜΜΕ – Μελέτη περίπτωσης	Τρ. Κωτόπουλος, Μ. Ζωγράφου, Α. Βακάλη Δημιουργικός λόγος στην προσχολική ηλικία
18:30-19:00	Α. Ξανθόπουλος & Κ. Ντίνας «Δείγματα γραφής»: Από τον «γραπτό λόγο» του «ΔΕΠΠΣ-ΑΠΣ της ελληνικής γλώσσας για το Δημοτικό σχολείο» στον «γραπτό λόγο» του «Προγράμματος σπουδών για τη διδασκαλία της νεοελληνικής γλώσσας και της λογοτεχνίας στο Δημοτικό σχολείο»	Α. Δούκα, Α. Αρχάκης, Α. Φτερνιάτη Κριτική αποτίμηση του ειδησεογραφικού λόγου ως αντικείμενου διδασκαλίας στο Λύκειο	Ν. Παπαμαθαίου Από τον Γραμματισμό του Paulo Freire στον Κριτικό Γραμματισμό και το μοντέλο των κριτικής ανάλυσης των τεσσάρων πηγών των Freebody & Luke
19:00-19:30	Ε. Χλαπουτάκη & Κ. Ντίνας Παιδαγωγικές πρακτικές κριτικού γραμματισμού σε εφήβους μαθητές	Κ. Αμαραντίδου, Ο. Μούσιου-Μυλωνά, Κ. Ντίνας Οι διαφημίσεις στη ζωή μας: Ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα κριτικού γραμματισμού	Α. Καππάτου Κριτικός γραμματισμός και υβριδικό κείμενο
19:30-20:00	Σ. Σαμαρά Πτυχές κριτικού γραμματισμού σε εκπαιδευτικά σενάρια	Χ. Αρχοντή Γραμματισμός στα ΜΜΕ και ανάπτυξη της κριτικής σκέψης του μαθητή	Κ. Ντίνας, Κ. Βαΐρινού, Ο. Μούσιου-Μυλωνά, Α. Πολατίδου Επιμορφωτικό Πρόγραμμα επαγγελματικής ενδυνάμωσης εκπαιδευτικών για τον «Κριτικό Γραμματισμό»

ΣΑΒΒΑΤΟ 2 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 2013 (πρωινή συνεδρία Ι)

	ΑΙΘΟΥΣΑ Ι	ΑΙΘΟΥΣΑ ΙΙ
	<p>Στρογγυλή τράπεζα: Ο κριτικός γραμματισμός στο Νηπιαγωγείο Προεδρείο: Μ. Μλεκάνης - Αικ. Σαραφίδου Συντονίστρια: Ε. Γώτη</p>	<p>Εφαρμογές κριτικού γραμματισμού στη διδασκαλία γλωσσικών μαθημάτων Προεδρείο: Μ. Φουντοπούλου - Ε. Ιωαννίδου</p>
9:30-10:00	<p>Υπεύθυνοι σχεδιασμού: Ε. Γώτη & Κ. Ντίνας</p>	<p>Ν. Αλέφαντος Η διερεύνηση του βαθμού εφαρμογής των αρχών του κριτικού γραμματισμού στη διδακτική πράξη στο μάθημα της νεοελληνικής γλώσσας του Λυκείου</p>
10:00-10:30	<p>Ομιλήτριες: Δάμτσιου Πόπη: Το κείμενο και το πλαίσιο επικοινωνίας Κοκοζίδου Κατερίνα: Το κείμενο ως γλωσσική και νοηματική δομή</p>	<p>Κ. Μαυρή Κριτικός γραμματισμός στην πρώτη τάξη του Δημοτικού Σχολείου</p>
10:30-11:00	<p>Απιδοπούλου Σοφία: Το κείμενο και ως κοινωνική πρακτική Χολέβα Όλγα: Το κείμενο ως αντικείμενο αξιολόγησης</p>	<p>Ζ. Κουσκουρίδα Προτάσεις για την καλλιέργεια του κριτικού γραμματισμού στο μάθημα της Γλώσσας στην ΣΤ΄ Δημοτικού</p>
11:00-11:30	<p>Συμμετέχουσες στο σχέδιο εργασίας: Απιδοπούλου Σοφία, Γκουβεντάρη Πόπη, Γούρκου Χριστίνα, Δάμτσιου Πόπη, Ζιαμπούλη Κατερίνα, Κακάνη Ευαγγελία, Καντά Λίτσα, Καρασάββα Λευκή, Καρασάββα Χριστίνα, Καρασίμου Μαρία, Κοκοζίδου Κατερίνα, Κοπαρανίδου Γιώτα, Κουτσογιώτα Αλέκα, Κυράνου Ελένη, Μπαξεβανίδου Αγγελική, Πίτση Τασούλα, Σκρίμπα Ευαγγελία, Σμέρνου Εύη, Σταμάτη Σάσα, Τόλιου Ελένη, Φραγκότση Ελένη, Χολέβα Όλγα</p>	<p>Α. Νικολοπούλου Η διδασκαλία των αρχαίων ελληνικών υπό το πρίσμα του κριτικού γραμματισμού</p>
11:30-11:45	Διάλειμμα για καφέ	

ΣΑΒΒΑΤΟ 2 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 2013 (πρωινή συνεδρία II)

11:45-12:30	Επίσημη έναρξη- Χαιρετισμοί		
	ΑΙΘΟΥΣΑ I	ΑΙΘΟΥΣΑ II	ΑΙΘΟΥΣΑ III
	<p>Στρογγυλή τράπεζα: Η «παραδοσιακή» και η «λειτουργική» γραμματική ως εργαλεία στην κριτική ανάγνωση της κοινωνικής πραγματικότητας: από τη θεωρία στην πράξη του κριτικού γραμματισμού Προεδρείο: Σπ. Κιουλάνης - Χρ. Βαμβούρη Συντονίστρια: Τρ. Κωστούλη</p>	<p>Ψηφιακός Γραμματισμός Προεδρείο: Α. Μιγάλης - Β. Συμεωνίδης</p>	<p>Κριτικός γραμματισμός στη λογοτεχνία Προεδρείο: Ε. Γρίβα - Α. Στάμου</p>
12:30-13:00	<p>Ομιλητές/τριες: Φ. Τεντολούρης: Ενάντια στην τελεολογία της κριτικής διάστασης του γραμματισμού: η διαλογικότητα στον κριτικό γραμματισμό και η διαλογικότητα του κριτικού γραμματισμού</p>	<p>Χ.-Π. Βαϊοπούλου & Ι. Χατζηκυριάκου Η διασύνδεση του πληροφορικού γραμματισμού με την καλλιέργεια του κριτικού γραμματισμού των μαθητών της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης</p>	<p>Ν. Ρούμπης Από τον Σαμαράκη στα... πινέλα. Ένα «μάθημα» νεοελληνικής λογοτεχνίας σε διαπολιτισμικό περιβάλλον</p>
13:00-13:30	<p>Σ. Χατζησαββίδης: Παραδοσιακή γραμματική και κριτικός γραμματισμός Τρ. Κωστούλη: Προς έναν νέο Λόγο για τη διδασκαλία της Λειτουργικής Γραμματικής: 'Εγχειρίδιο' γραμματικής περιγραφής και τρόποι αξιοποίησής του στην πράξη</p>	<p>Β. Συμεωνίδης Αρχαίες Νέες Τεχνολογίες</p>	<p>Ε. Σωτηρίου, Κ. Ντίνας, Α. Στάμου, Ε. Γρίβα Πρόταση διδασκαλίας των λαϊκών παραμυθιών ως κειμενικού είδους: Προσέγγιση με βάση την κριτική ανάλυση λόγου</p>
13:30-14:00	<p>Μ. Στυλιανού: Η διδασκαλία των 'λειτουργιών' στη σχολική πράξη: Από την κειμενοκεντρική προσέγγιση σε ένα πρόγραμμα κριτικού γραμματισμού</p>	<p>Μ. Κουκλατζίδου & Μ. Γκουντούμα Web 2.0 εργαλεία και κριτικός γραμματισμός</p>	<p>Ε. Γαμβρού Η συν-ανάγνωση και η συν-γραφή στις διαδικτυακές κοινότητες για τη λογοτεχνία ως μορφές κριτικής στάσης προς το λογοτεχνικό κείμενο</p>
14:00-14:30	<p>Α. Γεωργίου: Συνδυάζοντας τα 'μέρη του λόγου' με τις 'λειτουργίες': οι στάσεις και οι αντιστάσεις Κύπριων εκπαιδευτικών σε μια νέα παιδαγωγική πρόταση</p>	<p>Μ. Δουζίνα Μία πρόταση διδασκαλίας των αρχαίων ελληνικών με τη χρήση ΤΠΕ και την εφαρμογή των αρχών του κριτικού γραμματισμού</p>	<p>Ε. Καραμανέ Η πρόκληση της διδασκαλίας του κριτικού γραμματισμού: διδακτική εφαρμογή στη Νεοελληνική Λογοτεχνία και Γλώσσα Α' Λυκείου</p>
14:30-18:00	<p>Διάλειμμα για μεσημεριανό</p>		

ΣΑΒΒΑΤΟ 2 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 2013 (απογευματινή συνεδρία)

	ΑΙΘΟΥΣΑ Ι	ΑΙΘΟΥΣΑ ΙΙ	ΑΙΘΟΥΣΑ ΙΙΙ
	Κριτικός γραμματισμός και Προγράμματα Σπουδών Προεδρείο: Ε. Γρίβα - Μ. Οικονομάκου	Στρατηγικές κριτικής ανάγνωσης και γραφής Προεδρείο: Μ. Φουντοπούλου - Σ. Χατζησαββίδης	Όροι και όρια του κριτικού γραμματισμού Προεδρείο: Δ. Κουτσογιάννης - Σ. Κοντοβούρκη
18:00-18:30	Μ. Οικονομάκου & Ε. Γρίβα Κριτικός γραμματισμός και Προγράμματα Σπουδών για τη γλωσσική διδασκαλία στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση: μια συγκριτική μελέτη	Α. Αναστασιάδου & Κ. Ηλιοπούλου Ανάπτυξη στρατηγικών κριτικής ανάγνωσης και γραφής: μια εναλλακτική διδακτική πρόταση	Α. Μιχάλης Κριτική ανάλυση λόγου: δυνατότητες και προβλήματα εφαρμογής της στη γλωσσοεκπαιδευτική διαδικασία
18:30-19:00	Ε. Τουρκοχωρίτη, Ε. Γρίβα, Α. Στάμου Το νέο Πρόγραμμα Σπουδών του Νηπιαγωγείου: ερμηνευτική προσέγγιση των στοιχείων προώθησης της παιδαγωγικής του κριτικού γραμματισμού	Μ. Καπετανίδου & Θ. Αγάπογλου Από την κριτική ανάγνωση κειμένων στη δημιουργική γραφή	Σ. Κοντοβούρκη & Ε. Ιωαννίδου Κατασκευές κριτικού γραμματισμού στον λόγο Κύπριων εκπαιδευτικών: σταθερές και μετατοπίσεις κατά τα πρώτα στάδια εφαρμογής ενός Προγράμματος Σπουδών
19:00-19:30	Α. Χαιριστανίδης, Ε. Γρίβα, Α. Στάμου Απόψεις εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης σε θέματα (κριτικού) γραμματισμού	Σ. Παπαδοπούλου & Ν. Τσιτσανούδη-Μαλλίδη Η αποκάλυψη της «στάσης υψηλής εικονικής ευμένειας» ως εργαλείο για την εμπάθυνση του κριτικού γραμματισμού στη σχολική καθημερινότητα	Ε. Γκένιου Ο κριτικός γραμματισμός στα νέα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών Δημοτικού για τη Λογοτεχνία
19:30-20:00	Β. Γκολώνη, Α. Στάμου, Ε. Γρίβα Η διαπροσωπική λειτουργία της γλώσσας στα σχολικά βιβλία των Φυσικών Επιστημών της Στ' τάξης του Δημοτικού: κατασκευάζοντας παιδαγωγικές σχέσεις	Μ. Λιάκου, Θ. Σκούρα, Μ. Γαβρηλίδου Εφαρμογή της λειτουργικής γραμματικής στην ανάγνωση κειμένου	Δ. Κουτσογιάννης Κριτικοί γραμματισμοί: διεθνής εμπειρία και ελληνική πραγματικότητα
20:00-20:30	Ε. Κονσούλη Καλλιέργεια λειτουργικού και κριτικού γραμματισμού στο Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών και το Πρόγραμμα Σπουδών του Νέου Σχολείου: μια συγκριτική προσέγγιση	Μ.Ζ. Φουντοπούλου Τεχνικές ανάγνωσης του αρχαιοελληνικού κειμένου υποστηρικτικές του κριτικού γραμματισμού. Διδακτικά παραδείγματα από τα Ομηρικά Έπη και από τη Θεματογραφία Λυκείου	

ΚΥΡΙΑΚΗ 3 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 2013 (πρωινή συνεδρία Ι)

	ΑΙΘΟΥΣΑ Ι	ΑΙΘΟΥΣΑ ΙΙ
	Κριτικός γραμματισμός και κοινωνικές διαστάσεις Προεδρείο: Δ. Πατρωνίδου - Φ. Τεντολούρης	Κριτικός γραμματισμός και κοινωνική χειραφέτηση Προεδρείο: Α. Χατζηνικολάου - Α. Χατζηπαύλου
9:30-10:00	Α. Καπραβέλου Η γλώσσα της εργατικής τάξης ως μέρος των κοινωνικών-εκπαιδευτικών ανισοτήτων	Θ. Αγάπογλου Ο κριτικός γραμματισμός ως χειραφετητική πρακτική γραμματισμού σε τάξεις υποδοχής
10:00-10:30	Δ. Πατρωνίδου Γλωσσική εκπαίδευση και συγκρότηση έθνους – κράτους: το παράδειγμα της Βουλγαρίας κατά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο	Α. Χατζηνικολάου Σχεδιασμός και υλοποίηση πρακτικών γραμματισμού ως κοινωνική και πολιτική δόμηση της διδασκαλίας με παιδιά Ρομά του Δενδροποτάμου Θεσσαλονίκης
10:30-11:00	Ε. Ψαριανός Η Κριτική Παιδαγωγική του John Dewey Ε.	Γ. Χατζηπαύλου & Α. Χατζηνικολάου Γραμματισμοί γυναικών Ρομά μητέρων «αναλφάβητων» στο σχολείο του Δενδροποτάμου Θεσσαλονίκης
11:00-11:30	Διάλειμμα για καφέ	

ΚΥΡΙΑΚΗ 3 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 2013 (πρωινή συνεδρία ΙΙ)

	ΑΙΘΟΥΣΑ Ι	ΑΙΘΟΥΣΑ ΙΙ
	Κριτικός γραμματισμός και πολιτισμικές διαστάσεις Προεδρείο: Α. Στάμου -Ν. Μουράτογλου	Γραμματισμός στην ελληνική ως δεύτερη/ξένη γλώσσα Προεδρείο: Α. Χατζηπαναγιωτίδου- Ε. Κούλαλη
11:30-12:00	Ν. Μουράτογλου & Π. Τσιρώνη Η κατάκτηση του ακαδημαϊκού γραμματισμού στην ελληνική τριτοβάθμια εκπαίδευση: το παράδειγμα της Φιλοσοφικής Σχολής του Α.Π.Θ.	Μ. Κοκκινίδου Προσέγγιση του προφορικού και του γραπτού λόγου μέσα από κείμενα ειδησεογραφίας στη διδασκαλία της ελληνικής ως ξένης σε ενήλικες στο πλαίσιο των αρχών του κριτικού γραμματισμού: διδακτικές προτάσεις
12:00-12.30	Ε. Ανδρεαδέλλη, Α. Ιωαννίδου, Ε. Τσιουπλή, Π. Φωκά Κριτικός γραμματισμός στα μουσεία σύγχρονης τέχνης	Ε. Κούλαλη Η διδασκαλία της ελληνικής ως ξένης/δεύτερης γλώσσας στο πλαίσιο του κριτικού γραμματισμού: μια πρόταση διδακτικής αξιοποίησης των τεσσάρων αξόνων προσέγγισης/ανάλυσης κειμένου
12.30-13.30	Κλείσιμο-Απολογισμός	

Από τον Γραμματισμό του Paulo Freire στον Κριτικό Γραμματισμό και το Μοντέλο της Κριτικής Ανάλυσης των Τεσσάρων Πηγών των Freebody & Luke

Νικόλαος Παπαματθαίου

Δάσκαλος, MEd

Abstract

One of the modern challenges for society and educational systems is literacy. But not in the strict sense of the development of literacy skills, but as a multifaceted process that aims at social, critical and cultural culture.

For Paulo Freire, literacy is both the outlet and the means of activation of oppressed people for gaining strength, such that which will convert them from ' objects ' to ' subjects ' actions able to participate actively and potentially catalytically in social and historical process. Freire proposes the teaching of literacy in order to obtain power for social change and overthrow of the established social injustice.

According to sociolinguistics, language and social behavior interact on a continuous basis. Therefore, the language as a structural material affects social structure, and vice versa. The analysis of this structure, understanding and construction of textual meanings suggest the Freebody & Luke on the “Four Resources Model”.

In this article, we will deal with the views of Paulo Freire in regards with literacy teaching and the socio-cultural role it can play in society. Additionally, an attempt to present the model of the critical reading of the “Four Resources Model” of Freebody & Luke will be made. Finally, a word processing will be presented having as basis the “Four Resources Model”, accomplished by children of F1 class of 1st Primary School of Serres.

1. Εισαγωγή

Μια από τις σύγχρονες προκλήσεις για την κοινωνία και τα εκπαιδευτικά συστήματα είναι ο γραμματισμός. Όχι όμως με τη στενή έννοια της ανάπτυξης των ικανοτήτων γραφής και ανάγνωσης, αλλά σαν μια πολύπλευρη διαδικασία που στοχεύει στην κοινωνική, κριτική και πολιτιστική καλλιέργεια. Μια διαδικασία καλλιέργειας δεξιοτήτων, προκειμένου τα άτομα μιας κοινωνίας να λειτουργούν, αφενός, αποτελεσματικά σε περιστάσεις επικοινωνίας, αφετέρου, να κατανοούν και να κρίνουν γραπτά κείμενα που τους αφορούν. Το κοινωνικό μας περιβάλλον

κατακλύζεται από γραπτά μηνύματα και πληροφορίες, που ο σύγχρονος άνθρωπος καλείται να τα αποκωδικοποιεί και να δρα αναλόγως. Η ποικιλία των επικοινωνιακών καταστάσεων απαιτεί από το σύγχρονο άνθρωπο να λειτουργεί αποτελεσματικά, ώστε η επικοινωνία του με τον κοινωνικό περίγυρο να τελεσφορεί.

Για τον Paulo Freire ο γραμματισμός είναι ταυτόχρονα η δίοδος και το μέσο της ενεργοποίησης των καταπιεσμένων για την απόκτηση δύναμης, τέτοιας που θα τους μετατρέψει από «αντικείμενα» σε «υποκείμενα» δράσεων ικανών να συμμετέχουν ενεργά και, ενδεχομένως, καταλυτικά στο κοινωνικό και ιστορικό γίνεσθαι. Ο Freire εισηγείται τη διδασκαλία του γραμματισμού με σκοπό την απόκτηση δύναμης για κοινωνική αλλαγή και ανατροπή της καθεστηκυίας κοινωνικής αδικίας.

Σύμφωνα με την κοινωνιογλωσσολογία η γλωσσική και η κοινωνική συμπεριφορά αλληλεπιδρούν σε μια διαρκή βάση (Αρχάκης & Κονδύλη, 2004: 15). Ως εκ τούτου η γλώσσα σαν δομικό υλικό διαμόρφωσης της πραγματικότητας επηρεάζει την κοινωνική δομή και αντιστρόφως. Επομένως, οι κοινωνίες διαχειρίζονται τις γλώσσες και διαμορφώνονται απ' αυτές. Η κριτική στάση απέναντι στις γλωσσικές δομές των κειμένων και η κριτική τους κατανόηση, σε σχέση με τις κοινωνικοπολιτισμικές πρακτικές που τα τροφοδοτούν, αποτελούν τα πεδία που κινείται ο κριτικός γραμματισμός. Οι Freebody & Luke, θεωρώντας ότι η κριτική ανάλυση των κειμένων αποτελεί φυσικό επακόλουθο του γραμματισμού, ο οποίος «συνδιαλέγεται» με τις κοινωνικοπολιτισμικές πρακτικές, δημιούργησαν το μοντέλο των «Τεσσάρων Πηγών», ως μία πρακτική κριτικής ανάλυσης, στάσης και κατανόησης των λεξικοσυντακτικών επιλογών, κωδίκων, και μηνυμάτων των κειμένων.

Σ' αυτό το άρθρο θα ασχοληθούμε με τις απόψεις του Paulo Freire σε ό,τι αφορά τον γραμματισμό, τη διδασκαλία του και τον κοινωνικοπολιτισμικό ρόλο που μπορεί να παίζει στο κοινωνικό γίνεσθαι. Επίσης, θα γίνει προσπάθεια παρουσίασης του μοντέλου κριτικής ανάγνωσης των «τεσσάρων πηγών» των Freebody & Luke. Τέλος, θα παρουσιαστεί μια επεξεργασία κειμένου έχοντας ως βάση το μοντέλο των «Τεσσάρων Πηγών», που πραγματοποίησαν παιδιά της ΣΤ'1 τάξης του 1^{ου} Δ.Σ. Σερρών.

2. Οι απόψεις του Paulo Freire περί Γραμματισμού

Ο Paulo Freire στο έργο του *«Η διεργασία Γραμματισμού Ενηλίκων ως Πολιτισμική Δράση για Ελευθερία»* παραθέτει τις απόψεις του περί γραμματισμού και προσπαθεί να περιγράψει τη δυναμική του διάσταση ως μέσο κοινωνικής ισχύς και, εν τέλει, ανατροπής του κοινωνικού status quo των καταπιεσμένων κοινωνιών της λατινικής Αμερικής.

Ο γραμματισμός για τον Freire έρχεται σε ευθεία αντίθεση με την παραδοσιακή εκπαιδευτική πρακτική, που θεωρεί την ανθρώπινη συνείδηση *«χωροποιημένη και πρέπει να «γεμίσει» ή να «τροφοδοτηθεί», ώστε να αποκτήσει γνώση»* (Paulo Freire, 2000:307). Η γνώση αυτή χαρακτηρίζεται ως *«πεπτική»* εξαιτίας της κρατούσας τάσης, που την προσομοιάζει ως τροφή που πρέπει να κορέσει την πείνα των πνευματικά υποσιτισμένων. Όλη η διαδικασία αυτή εντάσσεται σε ένα πλαίσιο τέτοιο που η καλλιέργεια της γλώσσας αποστασιοποιείται από την σκέψη και μετατρέπεται σε ένα απλό αποταμιευτήρα λεξιλογίου. Ως εκ τούτου, ο γραμματισμός κινείται στα επίπεδα ανάγνωσης και γραφής και όχι στο επίπεδο παραγωγής κειμένων και έκφρασης απόψεων, στάσεων και σκέψεων. Είναι αντίθετος με την άποψη των συγγραφέων κειμένων, που θεωρούν ότι οι κατώτερες κοινωνικοοικονομικές τάξεις δεν είναι σε θέση να δημιουργούν κείμενα που να αποτυπώνουν και να δομούν τη δική τους αντίληψη για τον κόσμο που τους περιβάλλει (Paulo Freire, 2000:309). Σ' αυτό το σημείο φαίνεται ο Freire να συμφωνεί με τις απόψεις του J. Willinsky (J. Willinsky, 2001:29), ο οποίος αμφισβητεί τις παραδοσιακές μορφές ανάγνωσης και γραφής και αρνείται να αντιμετωπίσει το γραμματισμό *«σαν μια δεξιότητα που έχουν ή δεν έχουν οι άνθρωποι σ' ένα αυθαίρετο επίπεδο»*. Ο Freire προχωρεί τη σκέψη του ακόμα παραπέρα, θεωρώντας τους αγράμματους *«αντικείμενα βίας»*, οι οποίοι, φαινομενικά, ωθήθηκαν στην περιθωριοποίηση και εκτός κοινωνικού συστήματος, ενώ στην πραγματικότητα βρίσκονται καταπιεσμένοι μέσα στη δομή αυτού του ίδιου συστήματος (Paulo Freire, 2000:311). Γι' αυτούς πιστεύει ότι η διαδικασία γραμματισμού έχει πολιτισμική διάσταση που μετουσιώνεται σε δράση προς την ελευθερία. Έτσι, ο γραμματισμός εκλαμβάνεται ως πράξη γνώσης κατά την οποία ο διδασκόμενος ξεφεύγει από τον παραδοσιακό παθητικό ρόλο, που τον καθλώνει στη θέση του απλού δέκτη και τον μεταθέτει στον ενεργητικό ρόλο του *«γνωρίζοντος»* υποκειμένου. Αυτή η εξέλιξη σηματοδοτεί την έξοδο των ανθρώπων από την ζοφερή πραγματικότητα του περιθωρίου που βίωναν και που, εν πολλοίς, είχαν εσωτερικεύσει και αποδεκτεί ως μοιραία, ενεργοποιούνται εισερχόμενοι στην

κοινωνική δράση και με κριτική διάθεση προσπαθούν να αλλάξουν τις κοινωνικές δομές που τους είχαν εγκλωβίσει (ό.π.).

Για τον Freire η γραφή και η ανάγνωση πρέπει να είναι λειτουργίες που δεν εγκλωβίζονται στα όρια μιας απλής δεξιότητας, προκειμένου να ικανοποιηθούν οι ελάχιστες και στοιχειώδεις δεξιότητες του γραμματισμού. Αντιθέτως, τις θεωρεί πράξεις γνώσης, που οι διδασκόμενοι μέσα στο πλαίσιο αυτό θα αναλάβουν ενεργητικό ρόλο, αυτόν του δρώντος υποκειμένου (Paulo Freire, 2000:312). Επομένως, η διαδικασία αυτή προϋποθέτει την καλλιέργεια κριτικής σκέψης, αφήνοντας στην άκρη τις κατώτερες νοητικές λειτουργίες της στείρας απομνημόνευσης, με απώτερο στόχο την κατάκτηση της βαθύτερης σημασίας της γλώσσας. Αυτή η στάση έρχεται σε πλήρη εναρμόνιση με σύγχρονες απόψεις, οι οποίες χαρακτηρίζουν την κριτική σκέψη ως *«μια σύνθετη γνωστική λειτουργία, που απαρτίζεται από επιμέρους γνωστικές δεξιότητες»* (Ματσαγγούρας, 1998:430).

Ο Freire θεωρεί τη γλώσσα και τη σκέψη αλληλένδετες έννοιες, που η μια δεν έχει λόγο υπόστασης χωρίς την άλλη και οι δυο μαζί δεν μπορούν να υφίστανται έξω από τον κόσμο που αναφέρονται (Paulo Freire, 2000:312). Η θέση αυτή έρχεται σε ευθεία εναρμόνιση με τις απόψεις του Vigotsky, ο οποίος πιστεύει ότι η ανάπτυξη της γλώσσας και της σκέψης πηγάζουν μέσα από κοινωνικές αλληλοδράσεις (L.S.Vygotsky, 2001:73-86). Για τον Freire ο λόγος, η γλώσσα είναι ισοδύναμα της δράσης και γι' αυτό όλες οι διαδικασίες γραμματισμού θα πρέπει να είναι ενταγμένες σ' ένα κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο διαρκούς αλληλόδρασης μεταξύ των ανθρώπων και του κόσμου που τους περιβάλλει. Αποτέλεσμα αυτής της διεπίδρασης είναι η δημιουργία ενός πλαισίου διαλεκτικής, αμφίδρομης σχέσης μεταξύ των επιτευγμάτων που καταφέρνουν οι άνθρωποι, στην προσπάθειά τους να αλλάξουν, να μεταμορφώσουν τον κόσμο γύρω τους και της επίδρασης των επιτευγμάτων αυτών που ασκούν με τη σειρά τους στους δρώντες (Paulo Freire, 2000:312). Ως εκ τούτου, η διαδικασία του γραμματισμού οφείλει να επιτελεί το ρόλο της σύνδεσης της ομιλίας και του μετασχηματισμού της πραγματικότητας. Με άλλα λόγια, ο γραμματισμός μπορεί να παίξει καθοριστικό ρόλο στην ενίσχυση προοπτικής της αλλαγής των δομών, ώστε οι δρώντες να έχουν τη δυνατότητα του μετασχηματισμού του κοινωνικού γίνεσθαι, στο οποίο δραστηριοποιούνται.

Ο Freire θεωρεί ότι για τη διαδικασία γραμματισμού είναι απαραίτητα δύο συμφραστικά πλαίσια. Το πρώτο αφορά στην λειτουργία των σχολείων, όπως αυτή θα έπρεπε να είναι και στον αυθεντικό διάλογο μεταξύ διδασκόντων και διδασκόμενων

ως ισότιμων δρώντων υποκειμένων. Το δεύτερο δεν είναι άλλο από την κοινωνική πραγματικότητα μέσα στην οποία ζουν και δρουν οι άνθρωποι (ό.π.). Βασική προϋπόθεση για την πραγμάτωση του γραμματισμού είναι η κριτική ανάλυση των συμφραζομένων, μέσω της αφαιρετικής άσκησης, δηλαδή μιας κωδικοποίησης, η οποία, κάνοντας χρήση των αναπαραστάσεων της συγκεκριμένης πραγματικότητας, κατατείνει στη γνώση αυτής της πραγματικότητας (ό.π.:313). Επομένως, η χρησιμότητα της κωδικοποίησης της πραγματικότητας, αρχικά, και της αποκωδικοποίησής της στη συνέχεια, θα οδηγήσουν τους εμπλεκόμενους στη διαδικασία του γραμματισμού, στην καλλιέργεια κριτικής στάσης και, μοιραία, στην κατάκτηση της γνώσης. Έτσι, οι διδασκόμενοι αυτόματα μετατρέπονται από παθητικοί δέκτες πληροφοριών σε δρώντα υποκείμενα και κριτικοί αναλυτές της δικής τους πραγματικότητας. Οι διδασκόμενοι με αυτό τον βιωματικό τρόπο αποκτούν βαθμιαία αυτοπεποίθηση και κριτική γνώση.

Με βάση αυτό το θεωρητικό πλαίσιο ο Freire περιγράφει τα στάδια της διαδικασίας γραμματισμού των ενηλίκων (Paulo Freire, 2000:312-317). Έχοντας ως αρχή ότι *«η διαδικασία γραμματισμού πρέπει να συνδέει την ομιλία με τον μετασχηματισμό της πραγματικότητας»*, προτείνει ως πρώτο στάδιο της διαδικασίας γραμματισμού την εύρεση από τον εκπαιδευτή-δάσκαλο πρότυπων παραγωγικών λέξεων σχετικών με τις εμπειρίες των ανθρώπων στους οποίους απευθύνεται.

Στη συνέχεια και στο δεύτερο στάδιο της διαδικασίας, οι πρότυπες λέξεις κωδικοποιούνται σε εικόνες (*επιφανειακή δομή*) με σκοπό οι διδασκόμενοι να αποστασιοποιηθούν από την κατάσταση που απεικονίζεται, ώστε από κοινού με τους διδάσκοντες να σκεφτούν κριτικά πάνω στην εικονιζόμενη κατάσταση. Έπειτα, η διαδικασία συνεχίζεται με την *αποκωδικοποίηση* και τον προβληματισμό σχετικά με την κατάσταση της εικονιζόμενης περίπτωσης. Αυτή η μετάβαση από την *«επιφανειακή»* στη *«βαθιά δομή»* της αποκωδικοποίησης, όπως την ονομάζει ο Freire, επιτυγχάνεται με τη διαρκή ανατροφοδότηση ερεθισμάτων από τη μεριά των εκπαιδευτών, στοχεύοντας στον κριτικό λογισμό. Έτσι, οι εκπαιδευόμενοι μπορούν να φτάσουν σ' ένα κριτικό επίπεδο τέτοιο που να τους επιτρέπει να αναλύουν την πραγματικότητα γύρω τους και να τη μετουσιώνουν σε γνώση. Μετατρέπονται, δηλαδή, σε ενεργά υποκείμενα μιας βιωματικής διαδικασίας προσέγγισης της γνώσης μέσω αληθινών συμφραζομένων.

Στο τρίτο στάδιο, ο εκπαιδευτής παίρνει τις πρότυπες λέξεις και προχωρεί σε μια διαδικασία συλλαβισμού. Σκοπός της ενέργειας αυτής είναι να συνδυαστούν οι

συλλαβές των λέξεων, ώστε να παραχθούν νέες λέξεις. Γίνεται, δηλαδή, μια προσπάθεια αναπλαισίωσης της εικονιζόμενης πραγματικότητας με λέξεις και έννοιες σχετικές με τις περιστάσεις μελέτης. Έτσι οι ενήλικες διδασκόμενοι κατακτούν σταδιακά τις δεξιότητες γραφής και ανάγνωσης.

Το τέταρτο στάδιο είναι αυτό της *συνειδητοποίησης* και του κριτικού αναστοχασμού. Οι εκπαιδευόμενοι, έχοντας πλέον κριτική στάση έναντι της πραγματικότητας, αντιλαμβάνονται τις κοινωνικές, πολιτισμικές, πολιτικές και οικονομικές δομές, καθώς και τις αντιφάσεις που τις πλαισιώνουν. Η συνειδητοποίηση των καταστάσεων αυτών οδηγεί στην ανάληψη δράσεων για την αλλαγή και βελτίωση των υφιστάμενων δομών.

Μέσα σ' ένα τέτοιο εκπαιδευτικό περιβάλλον κριτικού λογισμού, ο δάσκαλος παίζει ένα πολύ καθοριστικό ρόλο. Προφανώς, το παραδοσιακό μοντέλο του δασκάλου- αυθεντία δεν μπορεί να εξυπηρετήσει τους σκοπούς της καλλιέργειας της κριτικής στάσης. Σύμφωνα με τον Freire, ο δάσκαλος θα πρέπει να έχει αναπτύξει μια τέτοια εκπαιδευτική κουλτούρα, ώστε να θεωρεί τους διδασκόμενους ισότιμους στην διαδικασία του γραμματισμού. Υπό αυτό το πρίσμα ο δάσκαλος θα βρίσκεται σε μια διαρκή αναπροσαρμογή της γνώσης του, εκμαιεύοντας διαρκώς γνώση από τους μαθητές του. Θα πρέπει, επίσης, να θεωρεί ότι η εκπαίδευση είναι μια παιδαγωγική γνώσης (ό.π. :315). Γι' αυτό θα πρέπει να οδηγεί τους μαθητές του σε μια διαρκή στάση «*κριτικής θέασης της πραγματικότητας*». Σε μια τέτοιου είδους εκπαιδευτική πραγματικότητα δεν έχει θέση ο παραδοσιακός τύπος δασκάλου, ο οποίος σαν βασική του παιδαγωγική αρχή και πρακτική έχει τη μετάδοση και απομνημόνευση γνώσεων μέσα από μια μετωπική διδασκαλία, την οποία υπαγορεύει ο ρόλος του «πομπού». Με άλλα λόγια, οι παραδοσιακές πρακτικές διδασκαλίας εξυπηρετούν τη διατήρηση των ήδη υπαρχουσών κοινωνικοοικονομικών δομών, και δεν επιτρέπουν την κριτική ανάλυση της πραγματικότητας. Αντιθέτως, ένα εκπαιδευτικό μοντέλο που βασίζεται στη διαλεκτική διαδικασία, είναι αυτό που επιτρέπει την προοπτική κριτικής ανάλυσης, μετασχηματισμού και βελτίωσης των κοινωνικών δομών.

3. Κριτικός Γραμματισμός: Το μοντέλο των «Τεσσάρων Πηγών» των Freebody & Luke

Το μοντέλο των «*Τεσσάρων Πηγών*» (*Four Resources Model*) επινοήθηκε από τους Freebody & Luke στην Αυστραλία τη δεκαετία του '90. Πρόκειται για ένα μοντέλο

κριτικής ανάλυσης και κατανόησης κειμένων, λαμβάνοντας υπόψη το κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο που αυτά εντάσσονται. Σκοπός του μοντέλου είναι «να εστιάσει άμεσα στην ευελιξία (*flexibility*) και στην ανταπόκριση (*responsiveness*) της παιδαγωγικής» (Freebody & Luke, 2003: 58), προκειμένου να δοθεί ένα πλαίσιο ενεργειών κριτικής θεώρησης της σύγχρονης πολυτροπικής και πολύπλοκης πραγματικότητας. Το μοντέλο αυτό συνέδεσε θεωρίες γραμματισμού με τις « ανάγκες των μαθητών, τις δικές τους γλωσσικές και πολιτιστικές πηγές» (ό.π.). Βασίζεται στις αρχές του κριτικού γραμματισμού, ο οποίος αναδεικνύει τον τρόπο με τον οποίο οι λεξικοσυντακτικές και γραμματικές δομές της γλώσσας προβάλλουν σχέσεις εξουσίας που δεν μπορούν να αντιληφθούν οι άνθρωποι (Fairelough, 1992:7). Επίσης, αντιμετωπίζει τη διαδικασία ανάγνωσης και κατανόησης των κειμένων ως κοινωνική και πολιτισμική πρακτική (Μ. Παπαδοπούλου, 2011). Δίδεται έμφαση στην ποικιλότητα επεξεργασίας των κειμένων, στη λειτουργικότητά τους και στην κριτική τους ανάλυση. Χρησιμοποιούνται πρακτικές της κειμενοκεντρικής προσέγγισης, η οποία συμβάλλει στον τρόπο συγκρότησης των σκέψεων και των γνώσεων των διδασκομένων, προκειμένου να εξελιχθούν σε σκεπτόμενα άτομα, που επικοινωνούν γραπτώς με το περιβάλλον τους (Ματσαγγούρας, 2001:165).

Σύμφωνα με τους Freebody & Luke (2003:56) το μοντέλο των «*Τεσσάρων Πηγών*» «είναι ένας «*χάρτης*» διαδικασιών (*map of process*), τον οποίο οι δάσκαλοι μπορούν να ακολουθήσουν για να αναλύσουν, να μετρήσουν και να ισορροπήσουν τις διαφορετικές πρακτικές που διαθέτουν οι μαθητές, πάντα σε εναρμόνιση με τα παιδαγωγικά *curricula*». Προσφέρει, επίσης, στους εκπαιδευτικούς τη δυνατότητα επισκόπησης και διερεύνησης των πρακτικών γραμματισμού, που ήδη χρησιμοποιούν, ενώ, παράλληλα, τους παρέχει τη δυνατότητα να τις συγκεράσουν με νέες. Πρόκειται για ένα ευρύ και πολυτροπικό πλαίσιο διεργασιών, που γίνεται αντιληπτό ως μια μέθοδος «*ανακριτικής πρακτικής*» (ό.π.:57), χωρίς κοινωνικούς αποκλεισμούς κι εξυπηρετεί σύγχρονες ανάγκες γραμματισμού. Σύμφωνα με την E. Honan (2003:1) το μοντέλο των «*Τεσσάρων Πηγών*» μεταθέτει το ενδιαφέρον από την προσπάθεια εξεύρεσης της «*σωστής μεθόδου*» γραμματισμού στην περιοχή των επιλογών, που εστιάζουν σε ένα ευρύ πλαίσιο ρεπερτορίου κειμενικών πρακτικών, οι οποίες ανταποκρίνονται στις σύγχρονες οικονομικές και πολιτισμικές ανάγκες. Το μοντέλο αυτό ακολουθεί την πορεία τεσσάρων φάσεων:

- α) σπάσιμο κώδικα (*code braking*)
- β) κατασκευή μηνύματος από το κείμενο (*participate in the meaning of text*)

γ) λειτουργική χρήση κειμένων (use text functionality)

δ) κριτική ανάλυση και μετασχηματισμός κειμένου (critical analyze & transform)

Το σπάσιμο του κώδικα (code breaking) αποτελεί το πρώτο στάδιο του μοντέλου και αφορά στην αποκωδικοποίηση των κειμένων. Οι αναγνώστες αρχίζουν τη διαδικασία κατανόησης του κειμένου, ακολουθώντας μια πορεία «από έξω προς τα μέσα» (*off outside to get inside*), εστιάζοντας, αρχικά, στα εξωτερικά χαρακτηριστικά του κειμένου (L. Wilson, 2013:2). Δίδεται, δηλαδή, έμφαση στη διάταξη του κειμένου και στη γραμματοσειρά, στα μέρη του λόγου, στη στίξη, στις λεξιλογικές επιλογές, στην ορθογραφία και στις δομές των προτάσεων. Πρόκειται για τον συνδυασμό αναγνώρισης και χρήσης των δομών του κειμένου. Με άλλα λόγια, η κατανόηση του κώδικα των κειμένων καθιστά τους αναγνώστες ικανούς να αναπτύξουν στρατηγικές κειμενικής κατανόησης και, χρησιμοποιώντας τις υπάρχουσες γνώσεις τους, μπορούν να αντιληφθούν το πολύπλοκο μήνυμα του κειμένου. Η E. Honan (2003:6) προτείνει στη φάση αυτή μια σειρά από πρακτικές, που μπορούν να χρησιμοποιηθούν στην προσπάθεια αποκωδικοποίησης του κειμένου, όπως η χορωδιακή ανάγνωση (choral reading), η καθοδηγούμενη ανάγνωση (guided reading), το διάβασμα με το δάσκαλο, το διαδραστικό γράψιμο με μικρές ομάδες μαθητών και ο εντοπισμός λέξεων-κλειδιών.

Το δεύτερο στάδιο του μοντέλου αφορά στην κατασκευή του μηνύματος από το κείμενο. Στη φάση αυτή η προσπάθεια εστιάζεται στη νοηματοδότηση του κειμένου, στην κατασκευή μηνύματος από το κείμενο. Οι αναγνώστες ενεργοποιούν τις εμπειρίες τους και τις προϋπάρχουσες γνώσεις τους, προκειμένου να αποκτήσουν το νόημα μέσα από το κείμενο και τις τυχόν υπάρχουσες εικόνες (Honan, 2003:4). Εδώ προτείνονται πρακτικές όπως η συνεδριακή ανάγνωση (reading conferences), η κυριολεκτική κατανόηση (literal comprehension), η καθοδηγούμενη γραφή (guided writing), υποβολή ανοιχτών και κλειστών ερωτήσεων, απόδοση νοήματος κάνοντας χρήση προσωπικού λεξιλογίου, δραματοποίηση μέσω του «παιχνιδιού ρόλων» κ.ά. (Honan, 2003:6, 7).

Η λειτουργική χρήση των κειμένων είναι το τρίτο στάδιο του μοντέλου. Στη φάση αυτή δίδεται έμφαση στην κατανόηση του σκοπού των διαφόρων κειμένων. Ως εκ τούτου, η προσπάθεια εστιάζεται στον τρόπο που λειτουργούν τα κείμενα μέσα στο κοινωνικό γίγνεσθαι και τις κοινωνικές σχέσεις που τα διέπουν. Οι αναγνώστες οφείλουν να κατανοήσουν ότι τα κείμενα διέπονται από διαφορετικές κοινωνικοπολιτισμικές λειτουργίες κι έχουν συγκεκριμένους σκοπούς. Το γεγονός

αυτό καθορίζει τον τρόπο χρήσης τους και διαμορφώνονται αναλόγως και τα μηνύματά τους. Σε ό,τι αφορά στους μαθητές, η L.Wilson (2013:2) θεωρεί πως είναι απαραίτητο να έρθουν σε επαφή με κείμενα που έχουν σχέση με τα δικά τους ενδιαφέροντα κι εξυπηρετούν τους δικούς τους στόχους. Εδώ προτείνονται πρακτικές όπως η ανάγνωση ιστοσελίδων (reading websites) και θεατρικών έργων, ενέργειες όπως το γράψιμο κειμένων που να απευθύνονται σε πραγματικό κοινό με διαφορετική κάθε φορά στοχοθεσία, σιωπηρή ανάγνωση και προσδιορισμός των κειμενικών δομών (Honan2003:6).

Η κριτική ανάλυση και ο μετασχηματισμός των κειμένων είναι το τέταρτο στάδιο του μοντέλου. Σ' αυτή τη φάση δίδεται έμφαση στην κατανόηση των κειμένων και στον τρόπο κατασκευής τους μέσα στα κοινωνικά συμφραζόμενα (Honan2003:4). Οι αναγνώστες ενεργοποιούν βασικά στοιχεία της κριτικής σκέψης, όπως επεξεργασία, ανάλυση δεδομένων και δημιουργία λογικών συλλογισμών (Ματσαγγούρας, 2006:83), προκειμένου να ερμηνεύσουν και να κατανοήσουν τα κείμενα. Έτσι, αντιλαμβάνονται ότι τα κείμενα δεν είναι ουδέτερα, γι' αυτό εκφράζονται συγκεκριμένες απόψεις και συμφέροντα, ενώ αποσιωπούνται άλλα (Honan2003:6). Ως ικανοί αναλυτές, οι αναγνώστες μπορούν να κατανοήσουν τις προθέσεις του συγγραφέα και τις ιδεολογίες που επενδύονται στα κείμενα. Επομένως, μπορούν να ασκούν κριτική και να τα μετασχηματίζουν με νέους τρόπους. Εδώ προτείνονται πρακτικές όπως εννοιολογική αναζήτηση ενός μέρους του κειμένου, εννοιολογική διαφοροποίηση πάνω σε ποικιλία κειμένων, διατυπώσεις κρίσεων (Honan2003:9).

4. Αποτίμηση

Ο Freire προσεγγίζει τα θέματα του γραμματισμού με έναν ριζοσπαστικό τρόπο. Η αντίθεσή του στην παραδοσιακή άποψη περί «χωροποιημένης» συνείδησης και «πεπτικής γνώσης» τον οδήγησε στον κριτικό στοχασμό. Η «κριτική θέαση της πραγματικότητας» και η συνειδητοποίηση των δομών και των αντιφάσεων που έχουν δημιουργηθεί μέσα σ' αυτή ωθεί, μοιραία, τη σκέψη στην κριτική κατανόηση της πραγματικότητας και στους τρόπους ανατροπής ή μετασχηματισμού της. Οι απόψεις του για την βαθύτερη κατανόηση της γλώσσας και την αναγωγή της σε δράση, τοποθετούν το γραμματισμό σε μια διαρκή διαλεκτική διαδικασία με το κοινωνικοπολιτισμικό γίνεσθαι. Η κωδικοποίηση-αποκωδικοποίηση της πραγματικότητας, ως πρακτικές γραμματισμού, επηρέασαν και ενίσχυσαν τις θέσεις

του κριτικού γραμματισμού. Η μετατροπή του παθητικού ρόλου των διδασκόμενων σε ενεργητικό ρόλο «γνωρίζοντας υποκειμένου» αποτέλεσε τομή στην εκπαιδευτική διαδικασία και έθεσε τις βάσεις για την αναπροσαρμογή των ρόλων και των σχέσεων μεταξύ διδασκόντων και διδασκομένων. Γενικά, οι απόψεις του Freire επηρέασαν δραστικά την εκπαιδευτική σκέψη και διεύρυναν τους ορίζοντες του γραμματισμού πέρα από τα στενά όρια των απλών δεξιοτήτων γραφής και ανάγνωσης.

Οι Freebody & Luke, βασιζόμενοι στις αρχές του κριτικού γραμματισμού και στις απόψεις του Freire, δόμησαν το μοντέλο των «Τεσσάρων Πηγών» ως μια πρακτική ανάλυση και κατανόηση κειμένων μέσα στο κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο που αυτά δομήθηκαν. Θεωρούν τη διαδικασία ανάγνωσης και κατανόησης κειμένων μια πολιτισμική πρακτική, η οποία διερευνά τον τρόπο χειρισμού της γλώσσας και των γραμματοσυντακτικών επιλογών, προκειμένου να επιτευχθούν οι εκάστοτε στόχοι του συγγραφέα. Μέσω της *κριτικής ανάγνωσης* και ανάλυσης των κειμένων στοχεύουν στη διερεύνηση του τρόπου, με τον οποίο τα κείμενα δομούν και μετασχηματίζουν την πραγματικότητα. Οι Freebody & Luke δεν προσπάθησαν να βρουν την ιδανική μέθοδο κριτικής ανάλυσης κειμένων. Αντιθέτως, προτείνουν ένα ευρύ ρεπερτόριο πρακτικών και θεωριών γραμματισμού ανάλυσης και κατασκευής κειμένων. Με τα στάδια που προτείνουν επιδιώκουν να δώσουν ένα πλαίσιο κριτικής στάσης, ανάλογης της πολυτροπικότητας και πολυπλοκότητας της σύγχρονης εποχής.

Ο Freire με τις απόψεις και τις πρακτικές που εισήγαγε, συνέβαλε στην θεμελίωση των πρακτικών της παιδαγωγικής του κριτικού γραμματισμού, η οποία στοχεύει στην ενεργοποίηση και εκπαίδευση του πολίτη στα κοινωνικά δρώμενα (Χατζηλουκά-Μακρή, 2010:118). Η σταδιακή διαδικασία γραμματισμού που προτείνει, τοποθετεί το διδασκόμενο στην ενεργό κριτική θέση που δύναται να χρησιμοποιήσει τη γλώσσα και τα κείμενα ως δομικά υλικά της κοινωνικής πραγματικότητας. Οι Freebody & Luke με το μοντέλο των «Τεσσάρων Πηγών» επιχειρούν και αυτοί μια σταδιακή διαδικασία κριτικής ανάλυσης και κατανόησης κειμένων, εμπλουτίζοντας με τη σειρά τους τις πρακτικές της παιδαγωγικής του κριτικού γραμματισμού, προκειμένου να καταστήσουν τους μαθητές και μελλοντικούς πολίτες ικανούς να δομούν και να αποδομούν τα κείμενα, συμμετέχοντας και διαμορφώνοντας ενσυνείδητα την πολυτροπική θέαση της σύγχρονης πραγματικότητας. Οι απόψεις του Freire φαίνεται να τροφοδότησαν τη σκέψη των Freebody & Luke, ώστε να προχωρήσουν στην

εκπόνηση του μοντέλου τους, που αποτελεί μια ολοκληρωμένη και σύγχρονη εκπαιδευτική πρακτική κριτικού γραμματισμού μέσα στη σχολική τάξη.

5. Επεξεργασία κειμένου μαθητών της Στ τάξης, έχοντας ως βάση το μοντέλο των «Τεσσάρων Πηγών»

Με βάση το μοντέλο των «Τεσσάρων Πηγών» επιχειρήθηκε μια ανάλυση αυθεντικού κειμένου από τους μαθητές της Στ'1 τάξεως του 1^{ου} Δ.Σ. Σερρών. Η εργασία αυτή ξεκίνησε από την αρχή της φετινής σχολικής χρονιάς (Σεπτέμβριος 2013) και θα συνεχιστεί μέχρι το τέλος του δευτέρου τριμήνου (Μάρτιος 2014).

Το μοντέλο των «Τεσσάρων Πηγών» με τα χαρακτηριστικά του κριτικού γραμματισμού που διαθέτει, αναδεικνύεται σε πρακτική ανάλυσης κριτικού αναστοχασμού, που στοχεύει την ανάλυση-αποδόμηση και, στη συνέχεια, οργάνωση-αναδόμηση των κειμένων (Χατζηλουκά-Μακρή 2010:118). Έχοντας ως γνώμονα την αμφισβήτηση οποιασδήποτε καθεστηκυίας ιδεολογίας και πρακτικής, καθώς και την απόρριψη κάθε άκριτης αποδοχής δομών και ιδεολογιών, ενισχύει την «κριτική θέαση» της πραγματικότητας. Υπό αυτό το πρίσμα, σκοπός της εργασίας αυτής είναι να έρθουν οι μαθητές σε επαφή με αυθεντικά κείμενα, να τα αποκωδικοποιήσουν, να ανιχνεύσουν τα εξωτερικά τους χαρακτηριστικά, τις λεξικογραμματικές και συντακτικές τους δομές, να διερευνήσουν τα νοήματά τους, να σταθούν κριτικά απέναντί τους και, τέλος, να τα μετασχηματίσουν δίδοντάς τους νέα στοχοθεσία και μορφή.

Το συγκεκριμένο κείμενο που επεξεργάστηκαν οι μαθητές, επιλέχθηκε κατόπιν διαλογικής συζήτησης που προηγήθηκε και καταδεικνύει τις οικολογικές ανησυχίες τους, σε ό,τι αφορά θέματα της περιοχής τους. Πρόκειται για ένα άρθρο εφημερίδας που αναφέρεται στην οικολογική καταστροφή που υφίστανται πολλές περιοχές στην Ελλάδα από την εγκατάλειψη σε σιδηροδρομικούς σταθμούς βαγονιών, που μετέφεραν τοξικά απόβλητα. Μια παρόμοια κατάσταση εγκαταλελειμμένων βαγονιών με αδιευκρίνιστη την προτεραιότητα χρήση τους, που σαπίζουν στο σιδηροδρομικό σταθμό Σερρών, προβλημάτισε τους μαθητές.

Προτού ξεκινήσει η διαδικασία επεξεργασίας του κειμένου, προηγήθηκαν εισηγήσεις και αρκετά παραδείγματα κριτικής ανάγνωσης κι επεξεργασίας κειμένων, εφόσον οι μαθητές δεν είχαν άλλη παρόμοια εμπειρία κατά το παρελθόν. Στόχος μας

ήταν οι μαθητές να οδηγηθούν σταδιακά στην κριτική στάση και κατανόηση των κειμένων, ώστε να αναδειχθεί η δύναμη και η δυναμική τους στην κατασκευή νοημάτων, τα οποία δομούν ή/και καθορίζουν την πραγματικότητα. Στη συνέχεια, αφού χωρίστηκαν σε τέσσερις ομάδες, τους δόθηκε το άρθρο κι έγινε μια πρώτη κοινή, ομαδική ανάγνωσή του. Κατόπιν, τους δόθηκαν γραπτές οδηγίες για τον προγραμματισμό των ενεργειών τους, με την προϋπόθεση ότι είναι ελεύθεροι να προσθέσουν ή να αφαιρέσουν ενέργειες κατά το δοκούν (βλ. παράρτημα 1). Κάθε ομάδα επεξεργάστηκε το άρθρο με απόλυτη ελευθερία και χωρίς έξωθεν παρεμβολή.

Αρχικά, τους ζητήθηκε να διαβάσουν το κείμενο προσεχτικά κατά ομάδες και κατά μόνας. Συνεχίζοντας την πρώτη φάση του μοντέλου, την αποκωδικοποίηση του κειμένου, άρχισαν να εξετάζουν τον τίτλο του, τη γραμματοσειρά του και τις λεξικοσυντακτικές επιλογές του συγγραφέα. Σ' αυτό το σημείο βασικό ρόλο έπαιξαν οι υπάρχουσες γνώσεις τους στη γραμματική και στο συντακτικό, προκειμένου να διερευνήσουν τα νοήματα του κειμένου. Επίσης, τους ζητήθηκε να εντοπίσουν και την τυχόν συναισθηματική φόρτιση των λεκτικών επιλογών του συγγραφέα.

Συνεχίζοντας στη δεύτερη φάση του μοντέλου, οι μαθητές προχώρησαν στην κατασκευή μηνύματος από το κείμενο. Έτσι, εστίασαν το ενδιαφέρον τους στα βασικά νοήματα του κειμένου, στην κλιμάκωσή τους και στην επιχειρηματολογία του συγγραφέα.

Έπειτα, περνώντας στην τρίτη φάση, το ενδιαφέρον των μαθητών επικεντρώθηκε στους σκοπούς, στους στόχους του συγγραφέα και στον τρόπο που προσπάθησε να τους πραγματοποιήσει. Άρχισαν να εξετάζουν την εικόνα του άρθρου και το ρόλο που έπαιξε στην επίτευξη της στοχοθεσίας του συγγραφέα.

Στο τελευταίο στάδιο της εργασίας τους ζητήθηκε να κάνουν χρήση των δεδομένων που ήδη είχαν εντοπίσει στις προηγούμενες φάσεις και η κάθε ομάδα να παράξει ένα κείμενο με διαφορετική στοχοθεσία η καθεμιά. Τους δηλώθηκε εξ αρχής ότι πρέπει να συμπεριφερθούν σαν συντάκτες της εφημερίδας, που το κείμενό τους θα δημοσιευθεί (άλλωστε, τους είχε κοινοποιηθεί από την αρχή ότι τα κείμενα αυτά θα παρουσιάζονταν στο συνέδριο γραμματισμού της Δράμας). Ήταν ελεύθεροι να χρησιμοποιήσουν ακόμα και κομμάτια του αρχικού άρθρου ή να τα τροποποιήσουν, αρκεί να εξυπηρετούνταν οι σκοποί τους. Τους ζητήθηκε, επίσης, να δημιουργήσουν μια ανάλογη εικόνα, που θα λειτουργούσε υποστηρικτικά στη στοχοθεσία του άρθρου τους.

Στο τέλος, παρουσιάστηκε η εργασία κάθε ομάδας στην τάξη με σκοπό την ανάπτυξη της διαλεκτικής και διαδραστικής διαδικασίας μεταξύ των ομάδων. Ανταλλάσσοντας απόψεις και εκφράζοντας κρίσεις, αναδείχθηκε η δυναμική των κειμένων στη διαμόρφωση της πραγματικότητας και της κατασκευής νοημάτων. Κατέστη σαφής η μεταβλητότητα τους, η έλλειψη οποιασδήποτε ουδετερότητάς τους και η ανάδειξή τους σε πρακτική ισχύος και επιρροής στα κοινωνικά δρώμενα.

Η ολοκλήρωση της εργασίας αυτής διήρκησε μέχρι πρότινος και δείγματα των αποτελεσμάτων παρουσιάζονται σ' αυτό το άρθρο. Αξίζει να σημειωθεί ότι όλο αυτό το διάστημα οι μαθητές έδειχναν ενθουσιασμένοι, γιατί αισθάνονταν ότι έκαναν μια εργασία, που το θέμα της το επέλεξαν οι ίδιοι και αφορά στην πραγματικότητα που βίωναν στην πόλη τους. Επίσης, αξίζει να σημειωθεί ότι εργάστηκαν με ευχαρίστηση κι ενθουσιασμό, γιατί θεωρούσαν ότι πραγματοποιούσαν μια εργασία έξω από τις συμβατικές σχολικές τους υποχρεώσεις.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

Αρχάκης, Α. & Μ. Κονδύλη. 2004. *Εισαγωγή σε ζητήματα Κοινωνιογλωσσολογίας*, Αθήνα: Νήσος.

Ματσαγγούρας, Η. 1998. *Η Σχολική Τάξη*, Αθήνα

Ματσαγγούρας, Η. 2001. *Κειμενοκεντρική προσέγγιση του Γραπτού Λόγου ή αφού Σκέφτονται γιατί δε Γράφουν*, Αθήνα: Γρηγόρης.

Ματσαγγούρας, Η. 2006. *Στρατηγικές Διδασκαλίας. Η Κριτική Σκέψη στη Διδακτική Πράξη*, Αθήνα: Gutenberg.

Παπαδοπούλου, Μ. 2011. Από το Γραμματισμό στους Πολυγραμματισμούς, ηλ. διευθ.: <http://literacy.gr/sites/default/files/apo%20grammatismo%20se%20polygrammatismous.pdf>

Freire, P. 2000. Η Διεργασία του Γραμματισμού Ενηλίκων ως Πολιτισμική Δράση για Ελευθερία. Στο Janet Maybin (επιμ.), Ιορδάνης Φ. Βλαχόπουλος (μετάφρ.), *Γλώσσα και Γραμματισμός στην Κοινωνική Πρακτική, Τόμος Γ'*, Πάτρα, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, 307-318.

Χατζηλουκά-Μακρή, Ε. 2010. «Από την επικοινωνιακή-κειμενοκεντρική προσέγγιση στην παιδαγωγική του κριτικού γραμματισμού (ή η διαδικασία του γραπτού λόγου στο δημοτικό σήμερα): Η περίπτωση της Κύπρου». *Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών Θεμάτων* 16, 114-130.

Παράρτημα 1

ΠΩΣ ΘΑ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΩ ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΙΚΟΝΑ ΤΗΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑΣ

Αρχικά:

- Διαβάζουμε το κείμενο προσεκτικά
- Παρατηρούμε τον τίτλο του άρθρου
- Προχωρούμε σε μια πιο αναλυτική και προσεχτική ανάγνωση

Τώρα γινόμαστε πιο προσεχτικοί:

1. Σχετικά με τη γραμματική και τη σύνταξη

- Εντοπίζουμε τα ρήματα που χρησιμοποιούνται:
  - α) είναι ενεργητικής ή παθητικής φωνής;
  - β) είναι εύκολο να εντοπιστούν τα υποκείμενα;
  - γ) ποια έγκλιση κυριαρχεί;
- Εντοπίζουμε και τα επίθετα που χρησιμοποιούνται;
  - α) έχουν αρνητική ή θετική σημασία;
  - β) ποια κυριαρχούν;
- Εντοπίζουμε τα ουσιαστικά που χρησιμοποιεί
  - α) τι εξυπηρετούν;
  - β) έχουν συναισθηματική φόρτιση;
  - γ) έχουν θετική ή αρνητική σημασία;

2. Σχετικά με το νόημα και το περιεχόμενο:

- Εντοπίζουμε τα βασικά νοήματα του κειμένου
- Εστιάζουμε στην κλιμάκωση των νοημάτων
- Εστιάζουμε στα βασικά επιχειρήματα του συντάκτη

3. Σχετικά με το στόχο και το σκοπό του συγγραφέα:

- Ποιος είναι ο τελικός σκοπός του συντάκτη;
- Ποια είναι η στόχευσή του;
- Κατονομάζει τον άμεσα υπεύθυνο;
- Παρατηρώ τη φωτογραφία.
- Πού προσπαθεί να εστιάσει;
- Τι συναισθήματα, σκέψεις προκαλεί;
- Εξυπηρετεί τους σκοπούς του κειμένου που ακολουθεί;
- Γιατί ο συντάκτης τοποθέτησε και μια φράση μέσα στην εικόνα; Αυτό προσφέρει κάτι παραπάνω στην παρουσίαση του άρθρου;
- Τι άλλο σας κεντρίζει το ενδιαφέρον;

4. Τώρα, συνεργαστείτε τα μέλη της ομάδας και φτιάξτε ένα κείμενο ανάλογο με το σκοπό που έχει τεθεί στην ομάδα σας. Κατασκευάστε μια εικόνα στη θέση φωτογραφίας ή μια αφίσα που να εξυπηρετεί τους σκοπούς του κειμένου της ομάδας σας:

A. ομάδα

Δημιουργήστε ένα δικό σας κείμενο ή μετασχηματίστε το άρθρο της εφημερίδας, ώστε να επιρρίπτονται οι ευθύνες γι' αυτή την κατάσταση στο Δήμο της περιοχής.

Ο Κριτικός Γραμματισμός στη σχολική πράξη

Πανελλήνιο Συνέδριο
Δράμα: 1-3 Νοεμβρίου 2013

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

FREDERICK UNIVERSITY

1913 - 2013
100 ΧΡΟΝΙΑ
ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΔΡΑΜΑ

ΔΗΜΟΣ
ΔΡΑΜΑΣ

- B. ομάδα
Δημιουργήστε ένα δικό σας κείμενο ή μετασχηματίστε το άρθρο της εφημερίδας, ώστε να επιρρίπτονται οι ευθύνες γι' αυτή την κατάσταση στο Υπουργείο Μεταφορών.
- Γ. ομάδα
Δημιουργήστε ένα δικό σας κείμενο ή μετασχηματίστε το άρθρο της εφημερίδας, ώστε να επιρρίπτονται οι ευθύνες γι' αυτή την κατάσταση στον ΟΣΕ.
- Δ. ομάδα
Δημιουργήστε ένα δικό σας κείμενο ή μετασχηματίστε το άρθρο της εφημερίδας, ώστε να επιρρίπτονται οι ευθύνες γι' αυτή την κατάσταση στο Υπουργείο Περιβάλλοντος.

ΜΕΚΡΟΤΑΦΕΙΑ ΤΡΕΝΩΝ

1.000 «βόμβες» στις ράγες

Εγκαταλελειμμένα βαγόνια με τοξικά υλικά απειλούν το περιβάλλον όλης της χώρας

■ **ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΟΙ** με μια σημαντική περιβαλλοντική απειλή βράκονται οι κάτοικοι της Θεσσαλονίκης στον δήμο Δάμα. Μια επικίνδυνη κωμητερή τρένων ρυπαίνει ανεξέλεγκτα το περιβάλλον και απειλεί τη δημόσια υγεία. Εκατοντάδες ομαδοποιημένες, που επί χρόνια μετέφεραν επικίνδυνα βιομηχανικά υλικά, βυτία και επιβατικοί συρμοί έχουν εγκαταλειφθεί λίγα μέτρα μακριά από το πρώτο σπίτι.

Όπως καταγγέλλουν οι κάτοικοι στη Real planet, στα παλιά βαγόνια υπάρχουν εύφλεκτα υλικά, με αποτέλεσμα τους καλοκαιρινούς μήνες να ξεραθούν συχνά πυρκαγιές. Οι ειδικοί κρούουν τον κώδωνα του κινδύνου και ζητούν την άμεση κινητοποίηση των ελεγκτικών Αρχών του υπουργείου Περιβάλλοντος, υπογραμμίζοντας ότι τα υλικά κατασκευής των συρμών περιέχουν ένα επικίν-

δυνο κομμάτι βαρέων μετάλλων. «Θα πρέπει να ελεγχθούν άμεσα τα άσπαστα βαγόνια από τους επιθεωρητές Περιβάλλοντος», αναφέρει ο κ. R=ο Αθανάσιος Τραυλός, έμπειρος στο χώρο του Επιστήμης Υλικών του «Δημοκρίτειου», σημειώνοντας ότι: «Τα πρώτα στοιχεία που μπορεί κανείς με βεβαιότητα να εντοπίσει είναι διάφορα λιπαρικά έλαια και άλλες ουσίες που χρησιμοποιούνται στη συντήρηση των βαγονιών. Δεν μπορούμε να τα διαχειριστούμε σαν κοινό στερεό απόβλητο. Ιδιαίτερα προσοχή πρέπει να δοθεί στους συρμούς που μετέφεραν καύσιμα καθώς και άλλες βιομηχανικές ύλες. Αυτές οι ουσίες είτε έχουν κυθεί στον υδροφόρο ορίζοντα, είτε πότισαν με την πάροδο των χρόνων το υλικό των βαγονιών. Ομως, ακόμα και τα επιβατικά βαγόνια πρέπει να εξεταστούν ενδελεχώς, κα-

θώς τα περισσότερα είναι πλούσια σε καρβονικό οξύ αμίαντο».

Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του ΟΣΕ, πάνω από 1.000 ανεργά βαγόνια βρίσκονται διασκορπισμένα σε αυτοσχέδια νεκροταφεία στην διδροδρομικό δίκτυο, από την Καλαριά μέχρι το Ορμένιο του Έβρου. Ομως το νεκροτάφιο των συρμών στον δήμο Δάμα είναι το μεγαλύτερο στην Ελλάδα, παραδόξως στην «ε» ο δεινυθικής Εφοδιασμού και Μικροεπιχειρήσεων του ΟΣΕ Δημήτρης Τσιρόγλου.

Ο Σύλλογος Φίλων του Σιδηροδρόμου υποστηρίζει ότι όλα τα τροχαία υλικά θα μπορούσε να αξιοποιηθεί αντί να σαρπίζει και να ρυπαίνει το περιβάλλον, ώστε μεταξά άλλων να προωθηθεί στην Ελλάδα και ο σιδηροδρομικός τουρισμός.

Ο Κριτικός Γραφιστής

Ο Κριτικός Γραμματισμός στη Σχολική Πράξη

Πανελλήνιο Συνέδριο
Δράμα: 1-3 Νοεμβρίου 2013

ΟΜΑΔΑ Γ

ΤΡΕΝΑ ΛΛΔΟΛΟΦΟΝΟΪΤΙ

Ένας σφοδρής ανταρσιζόν τε κάσκα του Διγρου Δεσλα, κως ενα πέρος της περιοχός έχει μετατραπέ σε νεκροταφείο ποσων βαθωνών. Σύνρινα με τις διαρραυτιες ενν κατοίκων της περιοχός, τα τρένα μολύνου επικίνδυνα το περιβάλλον. Οι ειδικοί επιστήμονες αναφέρουν ότι τα βαθόνια είναι φορες διλητηρία, καθώς και καρκινογόνων ουσιών. Οι πολίτες του δήμου έχουν κάνει πολλές διαρραυτιες με σκοπό την καλύτερη ρύταξη ενν τρένων. Παρόλ κτά σε υπεύθινου του σταθμού δεν έχουν προθυμοποιηθεί στη δρασενη σπόμηση ενν ασημάτων ενν κατοίκων. Αυτό το αφρατφό γεγονός έχει κατασφέρει σχεδόν όλη την Ελλάδα γεσώς τα νεκροταφεία απλώνονται από την Καλαμάτα ως το Ορμένιο του Έβρου. Το κατασφαρικό αυτό γεγονός έχει απογοητεύσει τους περισσότερους κατοίκους της Ελλάδας διαρράφοντας τις ελπίδες τους για την αύξηση του εισοδήμου και την ανάπτυξη ενν αιδιροδρόμων στην Ελλάδα.

Κριτικός Γραμματισμός

ΛΗΜΜΟΣ ΔΡΑΜΑΣ

ΕΣ ΔΕΚΙΟΝ

«Βόμβες» μολύβους δίνω στα υδραρτία! Τυχαιό τις κορίτσω!

Ο Κριτικός Γραμματισμός στη σχολική πράξη

Πανεπιστήμιο Σπυριδίου 2013

«Βόμβες» μολύβους καταλαμβάναν τις ραχές

Αναμέτωποι με μια σημαντική περιβαλλοντική απειλή βρίσκονται οι κάτοικοι της Θεσσαλονίκης στον δήμο Δίπλα. Μια επικίνδυνη χημική εργασία έφην ρυπαίνει ανεξέλεγκτα το περιβάλλον και απειλεί τη δημόσια υγεία. Εκατοντάδες αμαξοστοιχίες, που επί χρόνια μετέφεραν επικίνδυνα βιολογικά, βιοτικά και επιβατικοί συρμοί έκαν εγκαταλειφθεί λίγα μέτρα μακρι από τα πρώτα σπίτια.

Εμείς, οι συγγραφείς της «Real Planet» πιστεύουμε πως για αυτές «βόμβες» ευθύνεται το Υπουργείο Περιβάλλοντος. Θα έπρεπε ήδη να είχαν κάνει για αυτή τη καταστροφή της φύσης. Με έρευνες που έχουμε κάνει στα παλιά βιβλία υπάρχουν εύλεκτα υλικά με αποσύνθεση τους καθορισμένες να ξεπουν συχνά πυρκαγιές.

Επανεξετάμεν οι ειδικοί αναφέρθηκαν στο Υπουργείο Περιβάλλοντος για τη διόρθωση αυτού του καταστροφικού περιβαλλοντικού προβλήματος ενώ το Υπουργείο Π. δεν έδωσε ανάλογη σημασία στα σημαντικά λόγων των ειδικών.

Αυτό το θλιβερό κομμάτι θυμίζει «νεκροταφείο» μολύβους. Σε μ συνέλευση που του σήραξε ο Αθανάσιος Τραυλός υποστηρίζει ότι θα να ελεγχθούν άμεσα τα υλικά βόμβες από τους επιθεωρητές Περιβάλλοντος.

Με πληροφορίες ειδικών και διαμαρτυρίες των κατοίκων, πια κι εμείς τη σειρά μας ως δημοσιογράφοι και υποστηρικτές των κατοίκων ενάντια στο Υπουργείο Περιβάλλοντος, να ταιμέ τα αυτιά μας για τη διασύνδεση περιοχών αυτών από αυτή την τροχιά περιβαλλοντική καταστροφή.

*Ο κ. Τραυλός είναι ερευνητής στο Ινστιτούτο Επιστημών Υλικών του «Δημόκριτος»

Οι συγγραφείς της «Real Planet»